

DATE NOI PRIVIND ÎNCEPUTUL CULTURII TEI (SĂPĂTURILE DE LA BRĂTEȘTI-BUNGETU)¹

DE

ION CHICIDEANU

În toamna anului 1972, cu ocazia unei periegeze pe cursul Ilfovului, a fost identificată o așezare aparținând culturii Tei, situată în raza cătunului Bungetu, satul Brătești de Sus, comuna Văcărești, în punctul zis „La ștubeu”. Stațiunea se află pe malul drept al piriului, în lunca inundabilă, la circa 300 m est de terasă, fiind înconjurată la N și NE de Girlița, un mic afluent din dreapta Ilfovului. Așezarea a fost cercetată în proporție de 75 % în decursul a două campanii de săpături : iunie 1973² și iulie 1974.

Din punct de vedere stratigrafic situația surprinsă este următoarea : imediat peste solul viu, castaniu la culoare, cu mult pietriș aluvionar, se întinde stratul de cultură, negru-cenușos, cu urme de arsură și cenușă, avînd o grosime medie de 0,30 m ; deasupra lui se află solul arabil, negru, în care se găsesc fragmente ceramice antrenate de arăturile adînci. Din loc în loc, stratul de cultură prezintă niște alveolări ce ating adîncimi de 0,70—0,80 m (de la nivelul de săpare), avînd în plan un contur neregulat și dimensiuni variabile (fig. 1 a). În umplutura lor se găsesc întotdeauna bucăți de chirpic și cărbuni, uneori fragmente ceramice și, într-un singur caz, oase de animale. Pe profilul de SSE al S_I o dungă de pămînt ars la roșu, aflată la —0,20 m, suprapune o alveolă a stratului de cultură ce atinge adîncimea de —0,64 m. Pe fundul ei s-au găsit fragmente de chirpic, cărbuni și două cioburi atipice ; bucăți de chirpic se aflau și sub dungă de arsură (fig. 1 b). Într-un alt loc, pe profilul de ENE al S_{II} s-a putut observa cum un nivel reprezentat printr-o depunere de cioburi aflată tot la — 0,20 m suprapune o altă alveolă a stratului de cultură (fig. 2 c). Cele două cazuri descrise probează existența în așezare a două niveluri de locuire a căror succesiune stratigrafică nu a mai fost înregistrată cu claritate și în altă parte, dat fiind că stratul de cultură este puternic telescopat. Dealtfel, și analiza materialului ceramic, prin deosebirile de ordin tipologic sesizate, a confirmat prezența celor două niveluri denumite, de jos în sus, *Bungetu I* și *Bungetu II*.

¹ Textul dezvoltat al comunicării susținute la sesiunea științifică a Muzeului de istorie al R.S.R. din 13—14 decembrie 1974.

² Pentru rezultatele primei campanii vezi I. Chicideanu, *Valachica* (*Chronica Valachica*), 5, 1973, p. 27. Am reluat o parte din ilustrația veche, rectificînd totodată și desenele, după cum urmează : 4/2, 3, 4, 6 ; 5/1, 3 ; 6/1, 2 ; 7/2 ; 9/1, 3, 4 ; 10/3 ; (toate din 1973) corespund acum, respectiv, cu : 4/8, 13 ; 5/16 ; 4/10 ; 2/9 ; 5/12 ; 5/11 ; 2/8 ; 5/16 ; 3/7 ; 3/9 ; 3/2 ; 5/5.

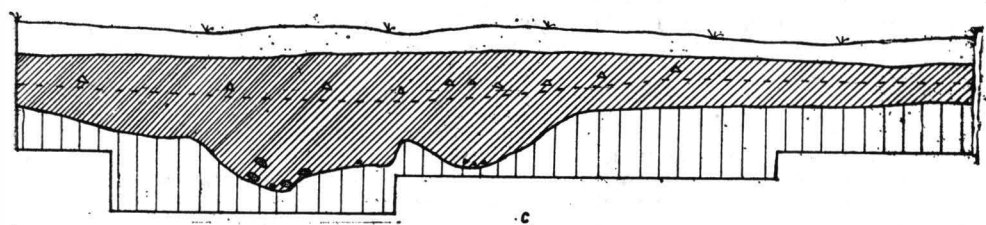
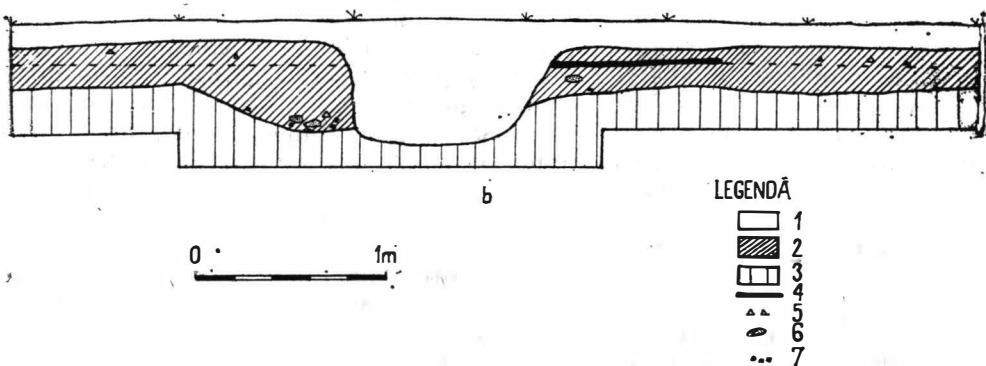
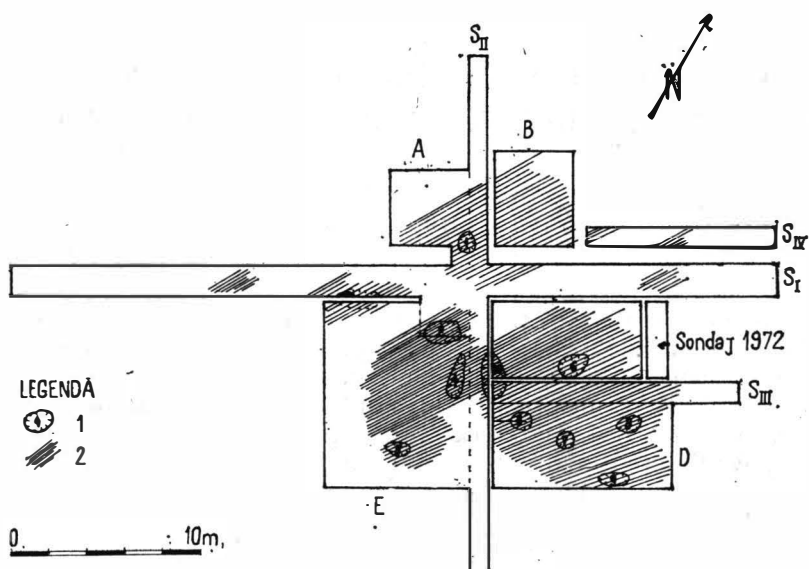

Fig. 1. a Planul general al săpăturii; 1 gropi-alveolare; 2 cioburi și chirpic; b profilul de SSE al SI: 1 humus, 2 negru-cenușos, 3 castaniu, 4 arsură, 5 cioburi, 6 chirpic, 7 cărbune; c profilul de ENE al SII.

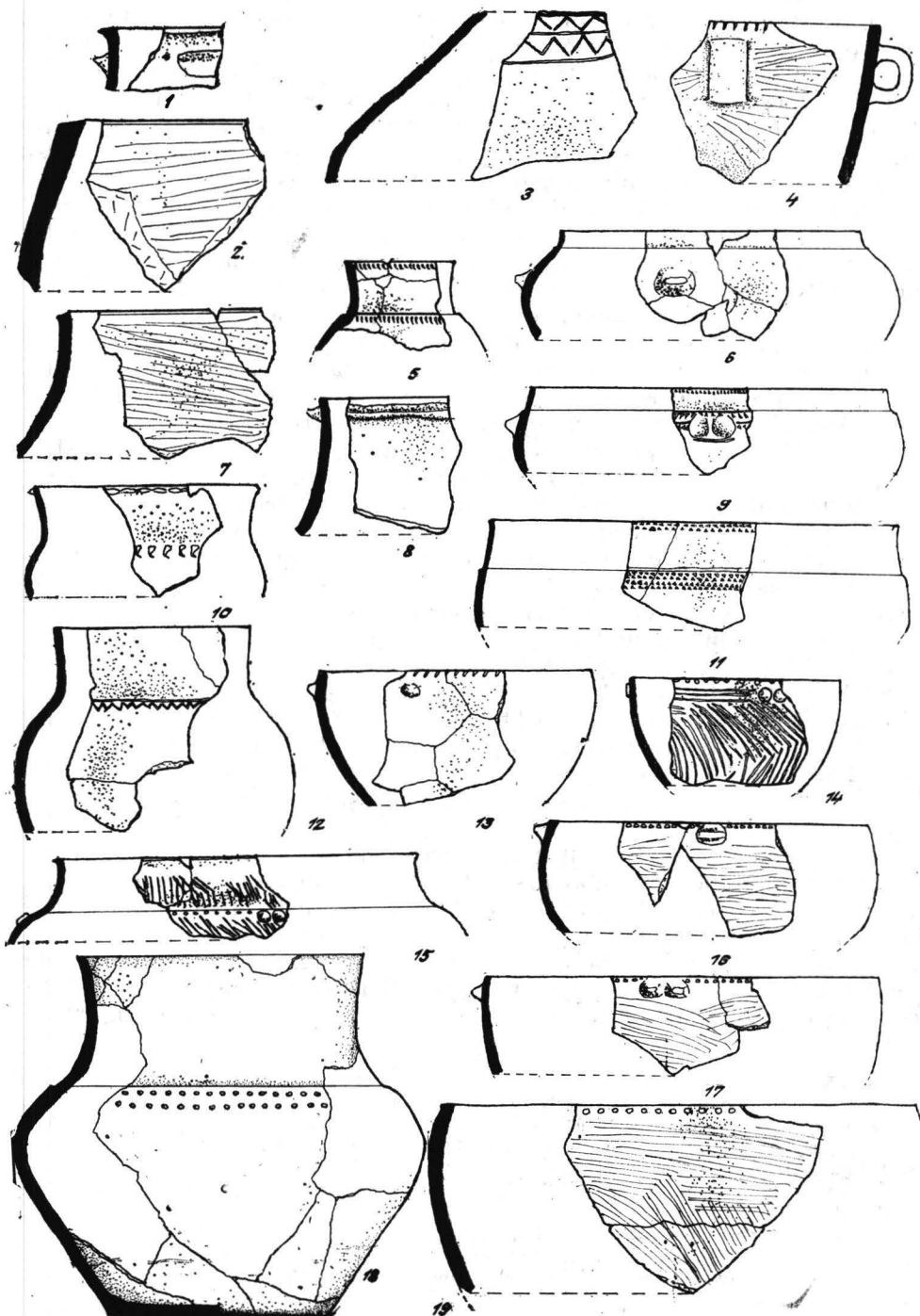

Fig. 2 Bungetul, nivelul I.

Locuințele, ale căror urme nu au putut fi surprinse în mod clar în săpătură³, trebuie să fi fost niște simple colibe construite din pari și nuiele și pomostite cu un strat subțire de chirpic. Unele din alveolările amintite, pe baza resturilor găsite în ele, ar putea indica, pentru nivelul I, și tipul de locuință semibordei⁴. În cursul săpăturii nu au fost descoperite vetre *in situ*, în schimb, printre cioburi și chirpic, s-au găsit bucăți de vatră, arse alb-cenușiu și cărbune. În ceea ce privește aspectul general, așezarea de la Bungetu se caracterizează prin proporțiile sale reduse, prin locuințele superficial construite ca și prin cantitatea apreciabilă de cenușă din strat. Foarte probabil, la Bungetu este vorba de un sălaș depinzând de o stațiune de pe terasă⁵. Față de celelalte sălașuri cunoscute până acum în aria Tei⁶, cel de pe malul Ilfovului se deosebește prin lipsa aproape totală a oaselor de animale⁷. În același timp, fiind și cel mai vechi cunoscut până acum⁸, sălașul nostru se apropie de așezările asemănătoare aparținând culturii Glina⁹.

Materialul cel mai numeros și mai caracteristic descoperit în săpătură îl reprezintă ceramica. Din păcate, aceasta se prezintă într-o stare fragmentară, fapt ce a îngreuiat reconstituirea formelor. Cioburile aparținând primului nivel au fost găsite, în general, la partea inferioară a stratului de cultură și, uneori, în gropile-alveolări. După pasta din care au fost lucrate se împart în cele trei categorii ceramice cunoscute în cultura Tei: vase de uz casnic, categoria intermediară și cea fină. În ceea ce privește formele, atât cât au putut fi reconstituite, se disting următoarele:

Vase cu corp globular, gît cilindric și marginea dreaptă sau ușor evazată. Tipul acesta de vas se întâlnește în categoria grosolană (fig. 2/1, 7—8; 3/10—11, 14—16, 7/15, 18), intermediară (fig. 2/10, 12, 15, 18; 7/7, 12) și cea fină (fig. 2/5; 4/7, 13; 6/11; 7/2). O variantă cu marginea scundă și aplecată spre interior se întâlnește numai în categoria a II-a și a III-a (fig. 2/6, 9; 6/9). La aceste recipiente, alături de marginile simple, foarte numeroase, se întâlnesc și margini lățite sau teșite spre exterior (fig. 2/1, 7; 7/15).

Castroanele, foarte numeroase în categoria de uz casnic, au corpul tronconic, marginea dreaptă, răsfrintă sau arcuită spre interior (fig. 2/4, 13—14, 16—17, 19; 3/1, 12; 7/4, 10—11, 13), ultimele predominând numeric. În categoria ceramicii negre, lustruite, apare un castron cu marginea lățită spre exterior și teșită spre interior, cu pereții groși și torți trase din buză (fig. 4/12; 7/3). În categoria intermediară se întâlnește și o variantă cu umărul ușor marcat, iar marginea dreaptă și ușor lățită (fig. 2/11; 7/1).

³ Situații asemănătoare la Grădiște, D. Berciu, *Materiale*, 2, 1956, p. 496; și la Băncasa, V. Leahu, *Cultura Tei*, București, 1966, p. 55.

⁴ Gropi-alveolări au mai fost descoperite și la Cățelu Nou, avînd însă un cu totul alt rost, V. Leahu, *Cercetări arheologice în București*, 2, 1965, p. 29.

⁵ A. Vulpe, *Dacia*, N. S., 8, 1964, p. 327; A. Vulpe și Valentina Veselovschi-Bușilă, *SCIV*, 18, 1967, 1, p. 83.

⁶ Vezi n. 5; V. Leahu, *Cultura Tei*, p. 52.

⁷ La Bungetu nu s-a găsit decât o mandibulă de porc în groapa-alveolare nr. 4.

⁸ A. Vulpe, *op. cit.*, p. 329, socoate „cenușarul” de la Novaci ca fiind cel mai vechi în cultura Tei (nivelul Tei-Novaci).

⁹ O așezare de acest fel a fost cercetată chiar pe valea Ilfovului, la Văcărești, Ersilia Tudor, *Valachica (Scripta Valachica)*, 4, 1972, p. 93.

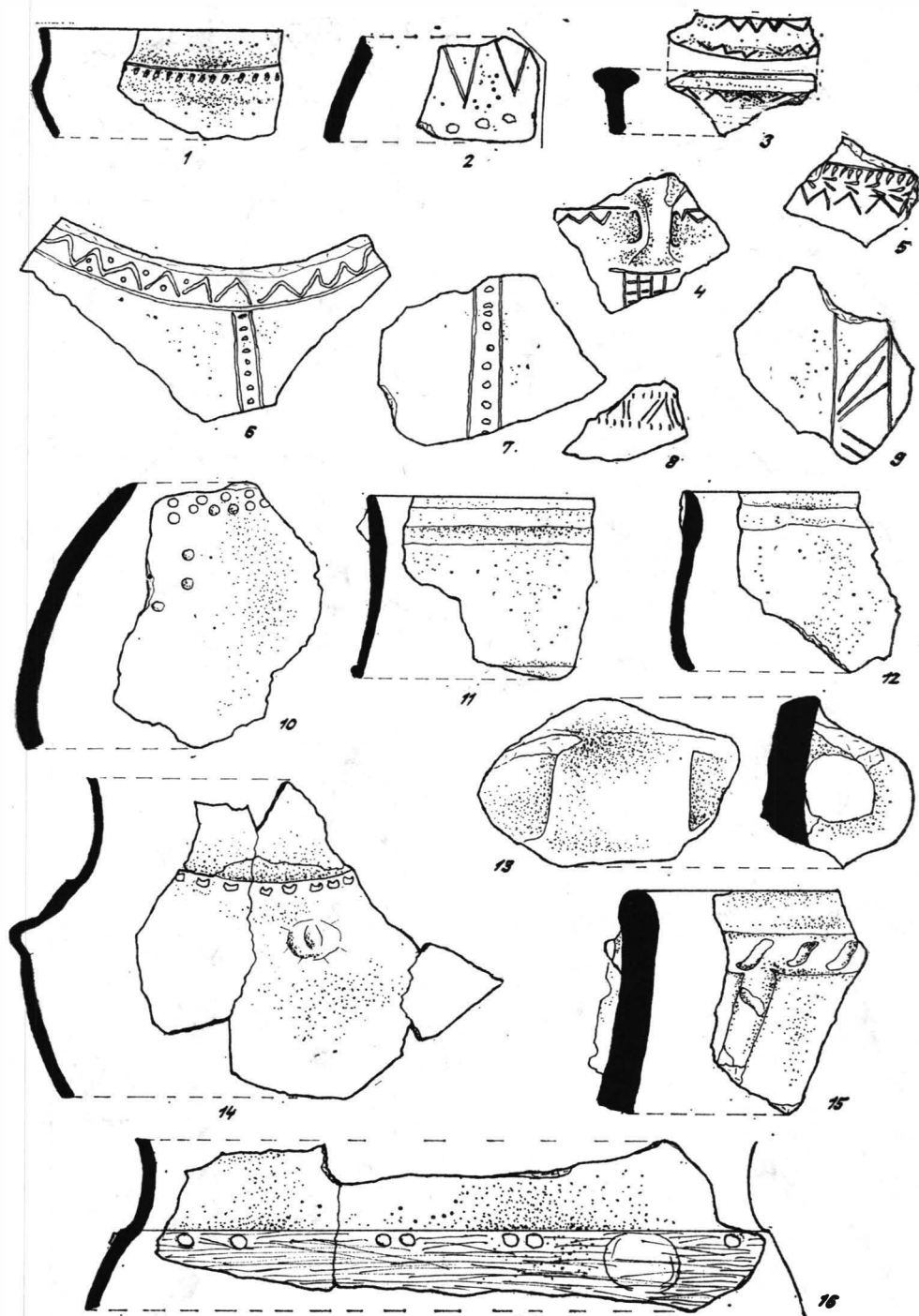

Fig. 3. Bungetu, nivelul I.

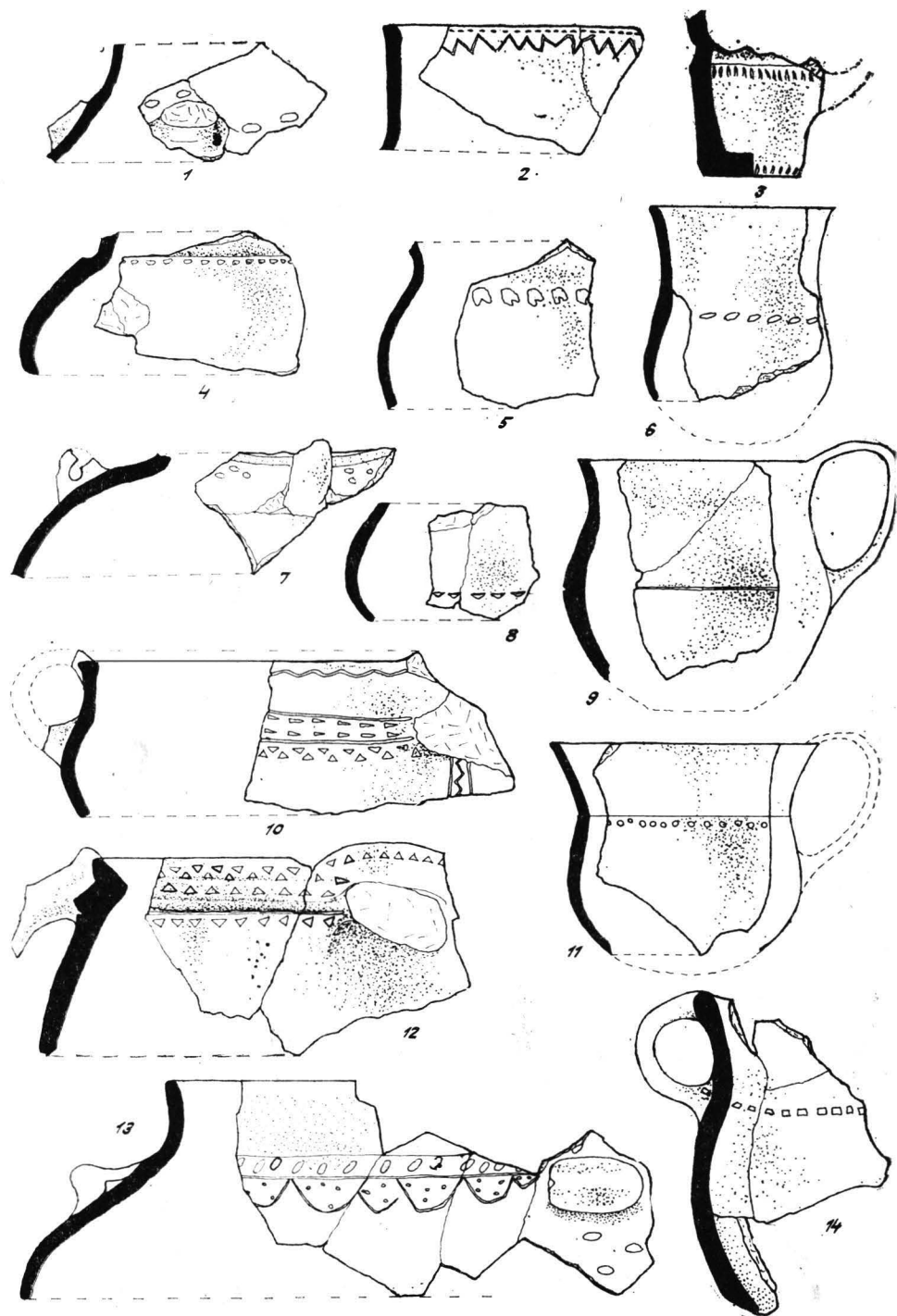

Fig. 4. Bungetu, nivelul I.

Ceștile lucrate în tehnică intermediară și mai ales fină au corpul globular, gîtul cilindric și marginea dreaptă sau ușor răsfrîntă, iar torțile trase direct din buză (fig. 4/2, 4—6, 8—11). Între ceștile din nivelul inferior se disting o ceașcă cu corp globular, gît cilindric cu marginea ușor răsfrîntă și două torți trase din buză, de mici dimensiuni, amintind forme mai vechi (fig. 4/14; 7/9) și o ceșcuță tronconică, cu fundul plat și o singură toartă (fig. 4/3).

Printre cioburile aparținînd categoriei negre, s-au găsit și cîteva care provin de la vase de dimensiuni mari, ale căror forme nu au fost reconstituite, putînd fi vorba însă de vase cu corp globular și gît cilindric (fig. 2/3; 5/1—3; 6/8; 7/10).

Torțile, cu secțiunea ovală sau în bandă, sînt plasate imediat sub margine, pe umerii vaselor sau trase direct din buză. Unele vase din categoriile intermediară sau fină sînt prevăzute cu torți ornamentale trase din pereți (fig. 4/13; 3/4; 4/1,7; 6/5; 7/2), sau, într-un singur caz, aplicate (fig. 4/13; 6/11). S-au găsit și torți tubulare, ce au aparținut unor vase de mari dimensiuni din categoria de uz casnic (fig. 3/3).

Decorul de pe vase a fost realizat în două tehnici principale: în relief (organic sau aplicat) și prin imprimarea pastei cu diferite instrumente. Deseori ambele tehnici au servit pentru împodobirea aceluiași recipient.

Briurile constituie decorul specific pentru vasele cu corp globular și gît cilindric din categoria de uz casnic, fiind plasate imediat sub buză. Caracteristice nivelului I sînt briurile simple (fig. 2/8; 3/11); sînt utilizate și briuri înguste, alveolate (fig. 2/10; 7/7) sau briuri crestate, așezate imediat sub margine și din care coboară oblic spre pîntecul vasului un altul (fig. 3/15; 6/10). Toate briurile sînt aplicate. Alături de acestea, sînt de amintit, tot cu rol ornamental, marginile lățite (fig. 2/1, 15; 3/3; 7/12) sau puțin îngroșate la exterior în felul unui „tiv” (fig. 3/12). Pastilele, de forma boabelor de linte, sînt aplicate pe umărul vasului (fig. 2/15; 3/16; 7/12, 18) sau imediat sub buză (fig. 2/14; 7/11), în ambele cazuri grupate perechi. Proeminențele, frecvent folosite, sînt obținute fie prin împingerea din interior a peretelui vasului (fig. 3/14), fie organic (fig. 2/6, 9, 13, 16—17; 5/3; 6/9; 7/10, 13), unele din ele fiind duble; prezente pe vasele din toate trei categoriile, sînt plasate sub margini sau pe pîntecele castroanelor și vaselor cu corp globular.

Între ornamentele realizate prin imprimarea pastei cele mai frecvente sînt striurile făcute cu măturica, acestea reprezentînd decorul prezent aproape pe toate recipientele de uz casnic ca și pe unele ce aparțin categoriei intermediare. Dintre aceste vase unele au corpul întreg brăzdat de striuri (fig. 2/2, 7, 14, 16—17, 19; 7/10, 14—15, 17), în vreme ce altele numai pîntecul, gîtul și marginea fiind lăsate libere (fig. 3/16; 7/18). Crestăturile se întîlnesc pe spatele briurilor (fig. 3/15; 6/10) sau pe buzele unor castroane din pastă grosolană (fig. 2/4, 13). Des utilizate, de dimensiuni variabile, alveolele însoțesc recipiente din toate categoriile ceramice, fiind executate cu un instrument rotunjit la capăt. Ele sînt așezate în șiruri pe margini (fig. 7/11), imediat sub acestea (fig. 2/19) sau pe umărul vaselor (fig. 4/1, 5—7, 13; 6/7, 11; 7/2). Împunsăturile, de forme variate: punctiforme (fig. 2/14, 15, 18; 3/6—7; 4/2, 11, 13; 6/11; 7/4—6, 10—12), alungite (fig. 2/5; 3/5, 8; 4/3, 10; 6/1, 8, 12), triunghiulare (fig. 2/9, 11;

4/8, 10, 12; 6/8—9; 7/1, 3, 13), de forma unor cerceulețe (fig. 3/10), rectangulare (fig. 4/14; 7/9), sînt dispuse în șiruri simple, sau multiple, pe și sub margini, ori pe umărul vasului. Se fac remarcate, în special, împunsăturile de formă triunghiulară, cu virfurile așezate, alternativ, în sus sau în jos, dispuse în șiruri multiple și uneori combinate cu liniile incizate (fig. 2/9, 11; 4/10, 12; 6/9; 7/3, 11). Prin incizii adinci au fost realizate linii continue, segmente de linii, sau zig-zaguri (fig. 2/3, 9, 12, 14; 3/1—9; 4/2, 9—10, 12—13; 5/1—3; 6/1, 5, 8—9, 21; 7/5—6, 11—12, 16). Semnalăm ca pe o particularitate obținerea zig-zagului, mai întîi prin segmente de linii incizate, pentru ca apoi să se treacă la executarea lui dintr-o singură trăsătură în pasta vasului; la fel și dimensiunile apreciabile ce contrastează cu aspectul miniatural al decorației din fazele următoare ale culturii Tei.

Dispunerea ornamentelor pe vasele din nivelul inferior s-a făcut, de regulă, pe două registre: margine și umăr sau pîntec, iar uneori sub torți ori pe pîntec, în patru benzi verticale dispuse simetric (fig. 3/4; 4/10; 6/5 respectiv 3/6—7, 9; 7/5—6) și, într-un singur caz, pe fund (fig. 4/3). Deseori se constată cum un singur element de decor, rareori două, ornamează vasul de jur-împrejur și este plasat pe unul din cele două registre (fig. 2/12—14, 16—19; 3/1, 14; 4/4—9, 11, 14; 6/7, 7/2, 4, 9—11, 13).

Asocierile elementelor ornamentale, prin aspectul lor arhaic, vădesc persistența unor tradiții vechi, preluate din fondurile culturale anterioare. Pe un fragment provenind de la un castron din pastă grosolană decorul este constituit dintr-o combinație între împunsături, pastile și linii incizate orizontale sau „în căpriori” (fig. 2/14; 7/11). O manieră asemănătoare se observă și în cazul ornamentării altor vase (fig. 2/15; 3/2, 9; 7/12), toate amintind ceramica culturii Coțofeni. Cu totul specific primului nivel de la Bungetu este decorul constituit din asocierea zig-zagului incizat cu împunsăturile punctiforme, realizîndu-se astfel diferite combinații ornamentale (fig. 3/6—7; 7/5, 6), între care se disting triunghiurile umplute cu puncte (fig. 4/13; 6/11). Ornamentul spiralic în nivelul Bungetu I este prezent pe un singur fragment ceramic decorat cu linii incizate orizontale, segmente de linii verticale și „S”-uri culcate avînd capetele îmbinate (fig. 5/3).

În ansamblu, ceramica nivelului inferior se evidențiază prin prezența unor forme vechi cum sînt castroanele cu marginea arcuită spre interior, preluate din fondul culturii Glina¹⁰, sau cu marginile teșite oblice, de tradiție Coțofeni¹¹, vasele cu corp globular și gît cilindric, ceașca cu două torți mici, apoi torțile tubulare, toate acestea nemaifiind prezente în nivelul al doilea. În ceea ce privește ornamentația, se remarcă decorul amintind ceramica culturii Coțofeni, împunsăturile triunghiulare¹², marginile tivite, briurile simple, cerceulețele imprimate împrumutate din olăria

¹⁰ I. Nestor, Dacia, 3—4, 1927—1932, fig. 7/3, 5; 8/2, 5; 9/6, 14, 20.

¹¹ Ersilia Tudor, *op. cit.*, p. 105 și nota 11.

¹² Împunsături de formă triunghiulară se întîlesc frecvent pe ceramica culturii Wietenberg, dar deocamdată nu se poate preciza faza căreia îi aparțin, K. Horedt, Dacia, N. S., 4, 1960, fig. 7/6—8, 18.

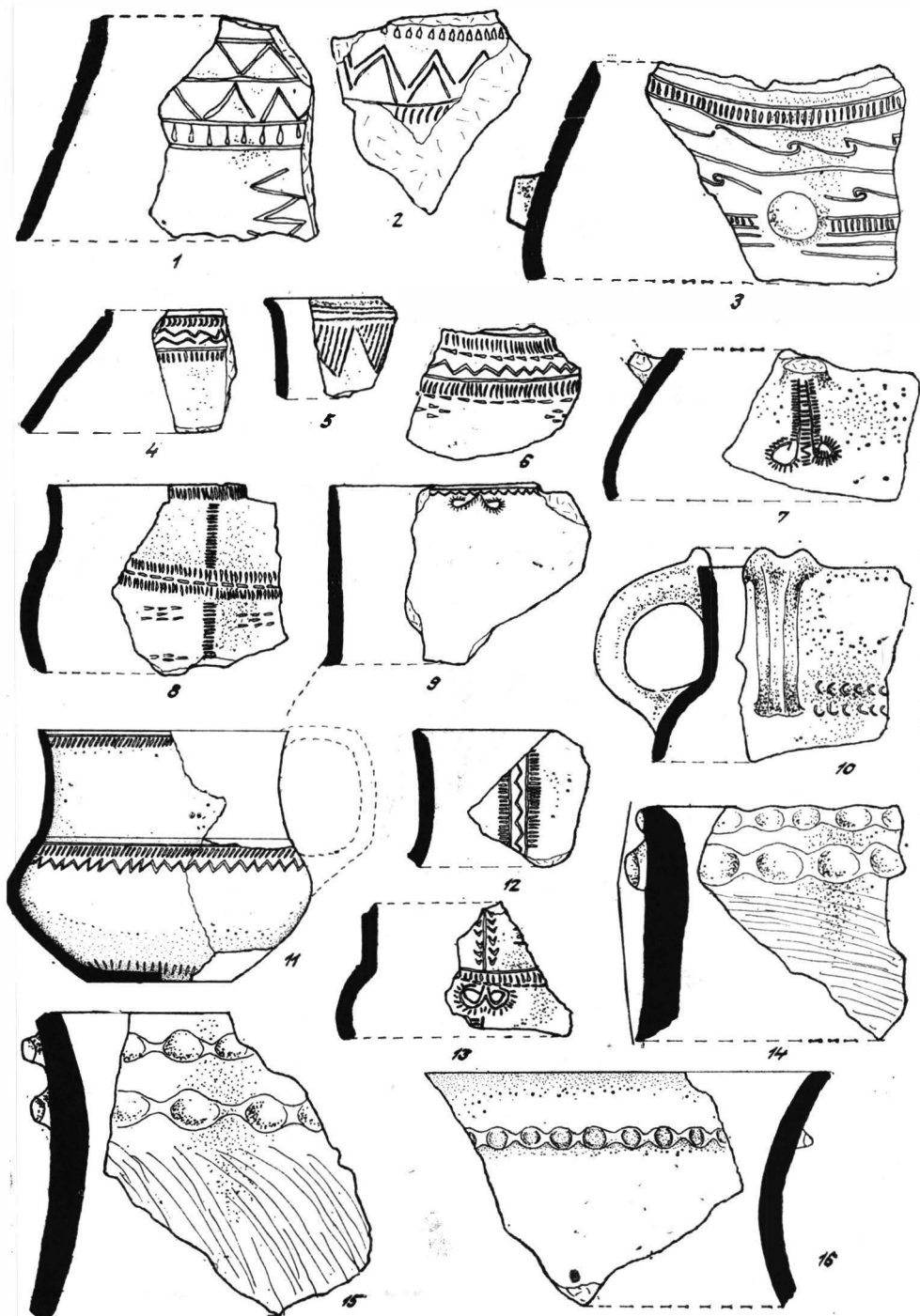

Fig. 5. Bungetu, nivelul I 1-3; nivelul II 4-16.

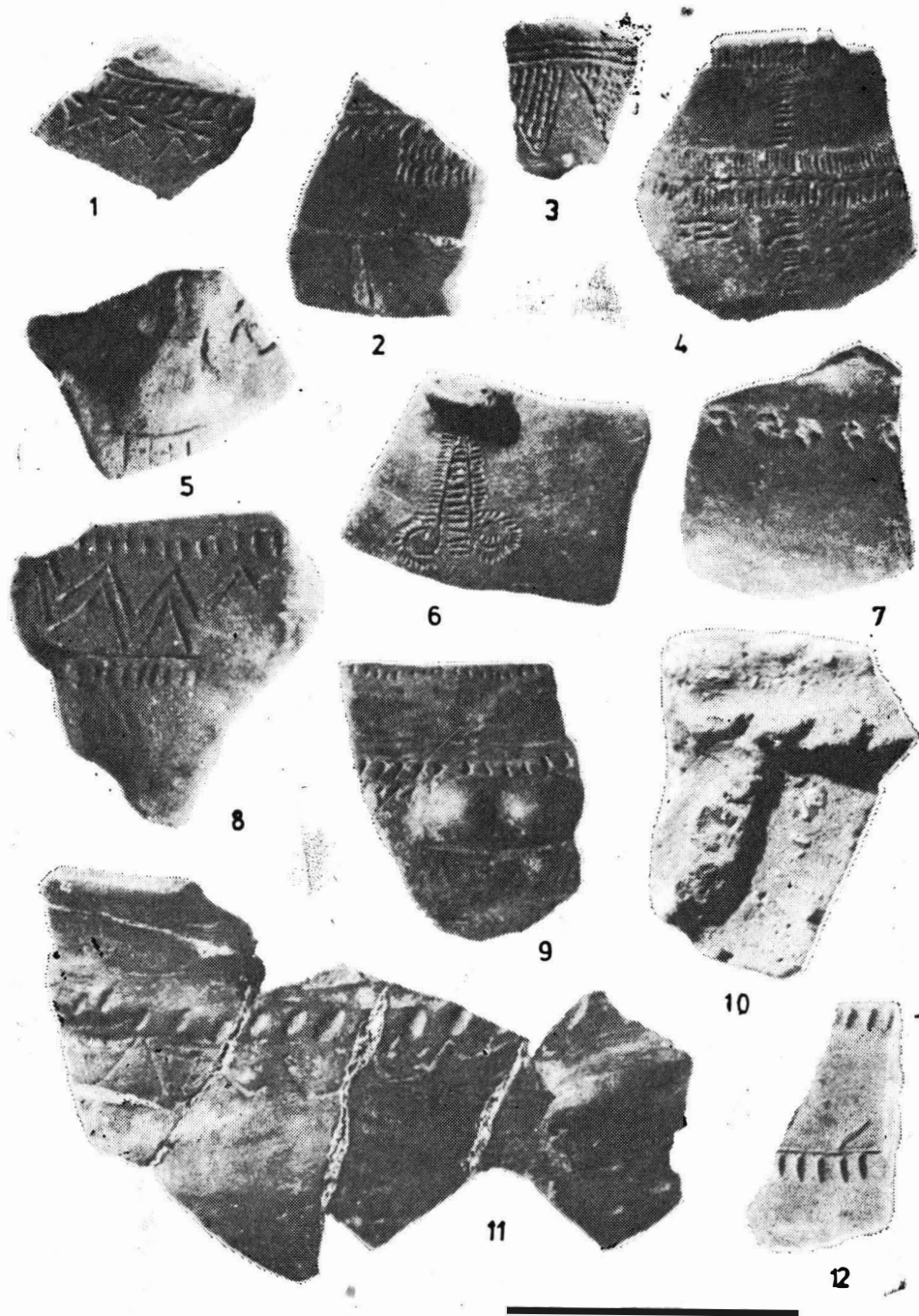

Fig. 6. Bungetu, nivelul I 1, 5, 7-12; nivelul II 2-4, 6.

culturii Glina¹³, ca și aspectul primitiv, atât din punctul de vedere al tehnicii, cât și al elementelor folosite și al modului de dispunere pe corpul recipientelor. Un loc aparte îl ocupă decorul rezultat din asocierea liniilor incizate și a zig-zagului cu impresiunile punctiforme, ce își găsește analogii în așezarea Schneckenberg de la Cuciulata¹⁴, sau într-o serie de așezări monteorene cum sint cele de la Sărata Monteoru¹⁵, Răcăciuni¹⁶, Mîndrișca¹⁷, Bogdănești¹⁸, sau în ceramica descoperită la Ciomortan¹⁹. Același lucru se poate spune și pentru benzile de linii și puncte dispuse simetric pe pîntecele vasului ori sub torțile acestuia, un mod de așezare a decorului întâlnit în cultura Costișa²⁰.

Cioburile din nivelul II, descoperite la partea superioară a stratumului de cultură, la—0,20 m, prezintă caracteristicile fazei Tei-Cățelu²¹. Spre deosebire de nivelul inferior, constatăm, în primul rînd, lipsa unor forme ceramice, de care am mai amintit. În tehnica decorăției se observă cum împunsăturile sint făcute foarte aproape unele de altele, apărînd chiar cunoscuta tehnică a împunsăturilor succesive, *Furchenstich* (fig. 5/5; 6/8). Toate vasele categoriei fine, lustruite, au decorul incizat încrustat cu substanță albă. Motivele folosite au un aspect mai elaborat, miniatural, obișnuit pentru ceramica Tei, ornamentele spiralice fiind, de data aceasta, frecvente (fig. 5/7, 9, 13; 6/6). Apare motivul triumphiurilor cu virful în jos, hașurile oblice și realizate în tehnica împunsăturilor succesive (fig. 5/5; 6/3), apoi briurile duble (fig. 5/14—15; 7/8) sau cele coborîte (5/6). Disponerea decorului se face acum și în metope, pe gîtul vasului (fig. 5/5, 12—13; 6/2—3) devenind tot mai vădită tendința de a decora întregul corp al recipientelor (fig. 5/6, 8, 13; 6/4).

Diferențele de ordin tipologic, constatate în cadrul materialului ceramic provenit din cele două niveluri stabilite pe baza observațiilor stratigrafice, conduc, în chip firesc, la concluzia potrivit căreia nivelul Bungetu I reprezintă o fază nouă descoperită a culturii Tei, anterioară fazei Tei-Cățelu²², acesteia din urmă corespunzîndu-i nivelul Bungetu II²³. Identificarea noii faze, pentru care propunem denumirea de fază *Bungetu*, comportă însă cîteva probleme.

O primă problemă este aceea a fixării fazei Bungetu în sistemul cronologiei relative. Am menționat deja analogiile ce pot fi stabilite, pe baza decorului cu linii și puncte, cu o serie de așezări monteorene.

¹³ I. Nestor, *op. cit.*, fig. 12/22, 26.

¹⁴ Gh. Bichir, *Materiale*, 8, 1962, fig. 5/4; idem, *Dacia*, N. S., 6, 1962, fig. 9/6.

¹⁵ I. Nestor, *SCIV*, 4, 1953, 1—2, p. 75.

¹⁶ A. Vulpe, *ArhMold*, 1, 1961, fig. 6/4, 9.

¹⁷ A. Vulpe, *op. cit.*, fig. 6/3, 10; Gh. Bichir și Eugenia Dogan, *Materiale*, 8, 1962, fig. 8/2; idem, *Materiale*, 9, 1970, fig. 8/5.

¹⁸ Marilena Florescu și Gh. Buzdugan, *ArhMold*, 7, 1972, fig. 27/2, 5; 28/5, 13—14.

¹⁹ Z. Székely, *SCIV*, 19, 1968, 3, p. 423; idem, *SCIV*, 1970, 2, p. 201.

²⁰ A. Vulpe și M. Zamosteanu, *Materiale*, 8, 1962, fig. 5/4—5.

²¹ V. Leahu, *op. cit.*, p. 88.

²² Pentru periodizarea culturii Tei vezi V. Leahu, *op. cit.*, p. 30 și mai recent, idem, *Dacia*, N. S., 10, 1960, p. 193.

²³ În 1973, publicînd rezultatele primei campanii, consideram că nivelul inferior de la Bungetu aparține fazei Tei-Cățelu, iar pe cel de-al doilea ca fiind probabil un aspect de tranziție către fază Tei-Tei. Totuși, semnalăm încă de atunci prezența unor elemente tipologice mai vechi decît fază Cățelu (vezi I. Chicideanu, *op. cit.*, p. 39). Campania din 1974 ne-a risipit însă îndoilele, nivelul Bungetu I conturîndu-se ca o fază Tei anterioară celei identificate la Cățelu.

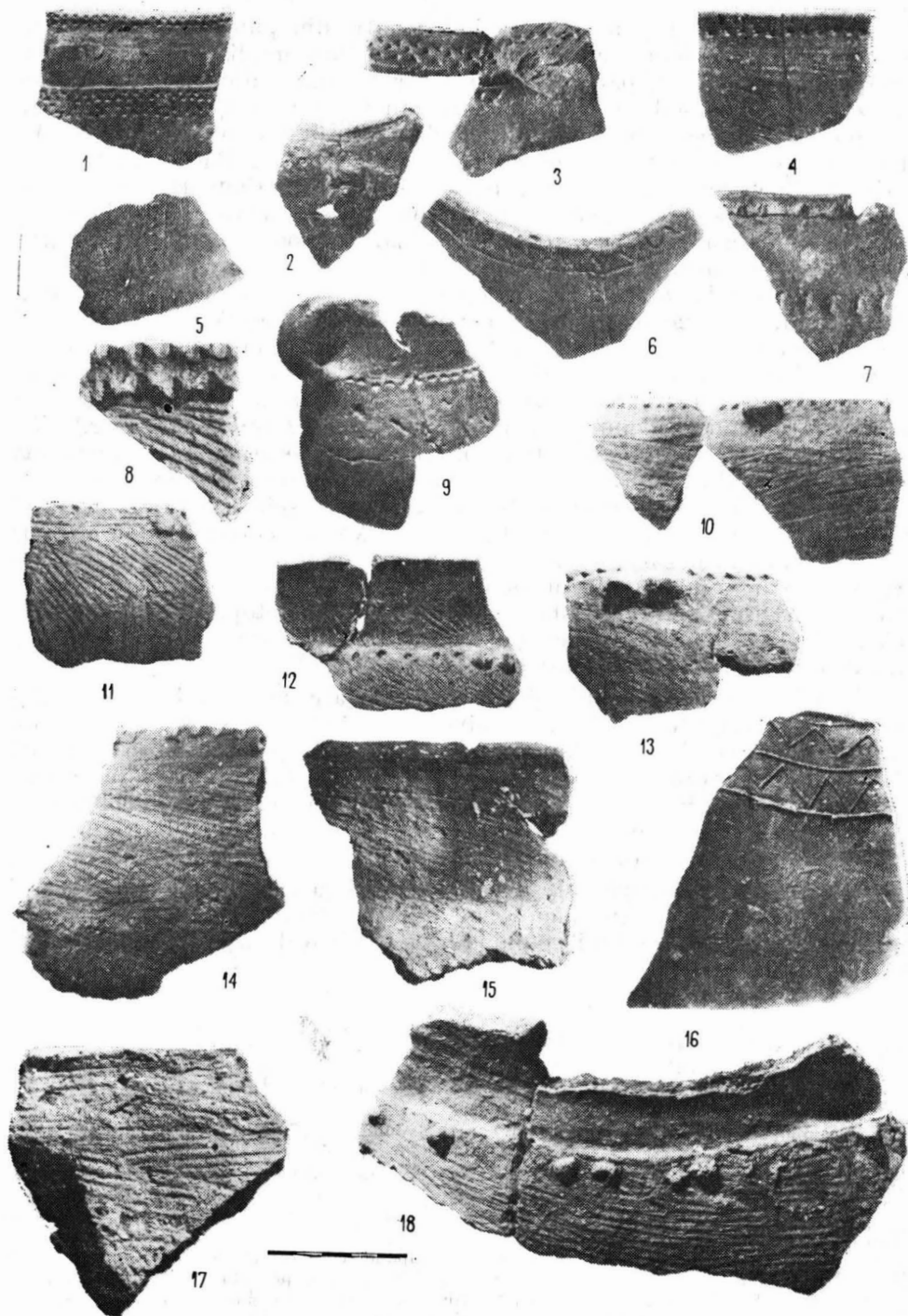

Fig. 7. Bungetu, nivelul I 1—7, 9—18; nivelul II 8.

În stațiunile amintite, cioburile decorate în maniera cu pricina au fost descoperite în niveluri ce aparțin fazei IC₃²⁴; prin aceleași analogii se leagă și de cultura Costișa, paralelizată cu aceeași etapă a culturii Monteoru²⁵. Ca atare, faza Bungetu, cea mai veche fază a culturii Tei cunoscută pînă acum, se plasează la nivelul cronologic corespunzător etapei IC₃ a culturii Monteoru. Dealtfel, descoperirea unei faze Tei, contemporană cu Monteoru IC₃ și mai veche decît faza Tei-Cățelu, a fost postulată mai demult de către A. Vulpe, care arăta atunci că nu sînt suficient de clare legăturile dintre cultura Glina și faza Tei-Cățelu, sincronizînd-o pe aceasta din urmă cu etapa Monteoru IC₂ — IC₁²⁶.

Descoperirea fazei Bungetu modifică într-o anumită măsură și cadrul discuției privind formarea culturii Tei²⁷. Alături de participarea culturii Glina, și, așa cum s-a presupus, și a culturii Cernavodă II²⁸, trebuie avut din nou în vedere aportul Coțofeni, atestat așa cum am văzut în faza Tei-Bungetu. Aceasta cu atît mai mult, cu cît noi descoperiri fac dovada că nu mai poate fi vorba de o excludere teritorială între culturile Tei și Coțofeni²⁹; în același timp se întrezărește și posibilitatea transmiterii elementelor acesteia din urmă prin intermediul culturii Glina³⁰. De asemenea, deși lipsesc încă elementele specifice, influența culturii Monteoru ar trebui avută în vedere, cunoscînd că, tot pe valea Ilfovului, a fost descoperit mai demult un mormînt aparținînd fazei IC₄³¹. Această descoperire ar putea constitui un *terminus post quem* pentru începutul culturii Tei. Un alt aspect al problemei este cel al ariei de răspîndire a fazei Bungetu, rămînînd de văzut dacă aceasta se găsește numai în cîmpia Tirgoviștei, la marginea zonei de dealuri, sau poate fi documentată pe o suprafață mai largă. Un răspuns în acest sens par să-l ofere, mai întîi, așezarea de la Grădiște unde a fost identificat un sălaș cu două niveluri³², apoi niște cioburi găsite în mantaua unor tumuli de la Ferigile³³, aici fiind vorba poate de importuri din Muntenia. Stațiunile de tip Cățelu din bazinul inferior al Dimboviței arată că sînt de așteptat descoperiri aparținînd fazei Bungetu și în sudul Munteniei. Adăugăm, cu rezerve, și două descoperiri din Dobrogea, de la Neptun³⁴ și Rasova — Malul Roșu³⁵, unde au fost scoase la iveală, în condiții stratigrafice nesigure, vase și

²⁴ Vezi notele 15—18: la Bogdănești fragmentele ceramice astfel decorate, asigurate stratigrafic în etapa I a fazei IC₃, sînt considerate ca o specie ceramică deosebită de cea monteoreană; vezi Marilena Florescu și Gh. Buzdugan, *op. cit.*, p. 144 și 167.

²⁵ A. Vulpe, *Dacia*, N. S., 5, 1961, p. 105 și tabelul de la p. 121; Marilena Florescu, *Dacia*, N. S., 14, 1970, p. 51.

²⁶ A. Vulpe, *Dacia*, N. S., 8, 1964, p. 327; idem, SCIV, 19, 1968, 2, p. 371.

²⁷ V. Leahu, *Cultura Tei*, p. 138.

²⁸ *Ibidem*, p. 150.

²⁹ I. Chicleanu, *Valachica* (Documenta Valachica), 6, 1975, p. 63.

³⁰ A. Vulpe și Valentina Veselovschi-Bușilă, *op. cit.* p. 85, nota 4 și fig. 5/5; Ersilia Tudci, *op. cit.*

³¹ Eugenia Zaharia, *Faza IC₄ a culturii Monteoru*, comunicare prezentată la Colocviul secției de preistorie a Institutului de arheologie din București în decembrie 1973; mormîntul a fost descoperit la 7 km sud de Bungetu, lângă localitatea Movila.

³² D. Berciu, *op. cit.*, p. 496, fig. 8/4—6; 9/2, 4.

³³ A. Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigile*, București, 1967, p. 139, 153—154 și pl. 14/32, 34.

³⁴ C. Iconomu, *Pontica*, 1, 1968, p. 256, fig. 36.

³⁵ M. Irîmia, *Pontica*, 7, 1974, p. 81, fig. 7/1—2; 13/2—3.

cioburi decorate cu incizii și puncte. Ambele descoperiri au fost datate în perioada mijlocie a epocii bronzului ³⁶.

În sfârșit, o ultimă chestiune este aceea a periodizării culturii Tei. După cum se știe, V. Leahu a propus mai demult o periodizare a acestei culturi a epocii bronzului din Muntenia, în cinci faze notate cu cifre romane de la I la V, cea mai veche fiind considerată faza Tei I = Tei-Cățelu ³⁷. În momentul de față, odată cu descoperirea fazei Bungetu, o atare periodizare nu mai poate satisface. Mult mai potrivită ar fi readoptarea sistemului inițiat de D. V. Rosetti pentru cultura Tei ³⁸ și susținut și de alți cercetători ³⁹, în care fazele culturii sint desemnate după numele stațiunilor eponime. Într-o astfel de schemă flexibilă, noua fază identificată și-ar găsi cu ușurință locul, urmată apoi de cele cinci deja cunoscute.

NEW DATA CONCERNING THE BEGINNING OF THE TEI CULTURE (THE EXCAVATIONS FROM BRĂTEȘTI — BUNGETU)

(ABSTRACT)

In 1973 and 1974 was investigated a settlement from the Bronze Age, situated on the right bank of the Ilfov river in the neighbourhood of the village Bungetu, district of Dimbovița.

The settlement is of "encampment" type and belongs to the Tei culture. Two stratigraphic levels were discovered and named from bottom to top Bungetu I and Bungetu II. The first level represents a recently discovered phase of the Tei culture— which we call the phase *Bungetu*. This new phase is contemporaneous with Monteoru IC₃ and older than the phase Tei-Cățelu (Tei I after V. Leahu) also represented at Bungetu in the second level.

The discovery of the phase Bungetu imposes the periodisation system of the Tei Culture, in which the phases are called by the name of the eponime finds.

EXPLANATION OF THE FIGURES

Fig. 1. a General survey of the excavation : 1 pits ; 2 pots and adobe ; b stratigraphic cutline of the first trench : 1 humus, 2 blank soil, 3 maron soil 4 burnt soil, 5 pots, 6 adobes, 7 coal ; c stratigraphic cutline of the second trench.

Fig. 2. Bungetu, level I.

Fig. 3. Bungetu, level I.

Fig. 4. Bungetu, level I.

Fig. 5. Bungetu, level I 1—3 ; level II 4—16.

Fig. 6. Bungetu, level I 1, 5, 7—12 ; level II 2—4, 6.

Fig. 7. Bungetu, level I 1—7, 9—18 ; level II 8.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Vezi supra nota 22.

³⁸ D. V. Rosetti, *Civilizația tip București -- Die Bukarester Kultur*, București, 1936.

³⁹ A. Vulpe, *Dacia*, N. S., 8, 1964.